

Александар Прашчевић

пост-докторанд Женевског универзитета, Женева

Тематски оквир хришћанско-муслиманског дијалога вођеног под окриљем Светског Савета Цркава од 1969. до 1989. године

Светски Савет Цркава (ССЦ), као међународна екуменска организација која се заноси чланству хришћанских верских институција, углавном протестантских, али и Православних Цркава, постепено је организовала међурелигијски дијалог у којем су, између осталог, учествовали представници хришћанства и ислама. Искуство ССЦ у овој области заслужује да се тематски анализира како би се поставила основа за даља историјска, теолошка и социолошка истраживања јер актуелни међурелигијски контекст је суочен са многобројним изазовима. **Циљ** овог истраживачког подухвата је да се прикупи архивска грађа, а затим, успостави тематски и хронолошки преглед хришћанско-муслиманског дијалога од 1961. до 1991. године са кратким освртом на теолошки оквир тог процеса. Управо у том периоду, ССЦ је много пажње посветио дијалогу са другим религијама, а нарочито са исламом. Представници Православних Цркава су својим учешћем, такође, допринели развоју тог пројекта, а међу њима се истичу митрополит Георгије Кодр и архиепископ Анастасије Јанулатос. С тога, наш **задатак** је одговорити на следећа питања: Које су теме разматране током хришћанско-муслиманског дијалога под окриљем ССЦ? Који су најинтересантнији теоријски аргументи хришћанских и муслиманских учесника тог међурелигијског пројекта? Примарни **извор** овог истраживачког рада су документи из архива ССЦ, који је смештен у Женеви (Швајцарска). У питању је 80 архивских кутија, више од 240 фасцикли и преко 4.000 докумената, док за овај истраживачки пројекат је одвојено 16 кутија, 43 фасцикле и 1582 документа који су скенирани и анализирани.

У **литератури** за истраживање хришћанско-муслиманског дијалога под окриљем ССЦ недостају научни радови, чак и на француском и енглеском језику, који су неопходни да би се реализовала једна кратка али систематска тематска анализа. Међутим, постоји неколико публикација, и углавном је реч о кратким тематски ограниченим меморандумима, међу којима се могу издвојити три рада у следећим категоријама: резимеи, кратка анализа и општа анализа.

Треба напоменути да су меморандуми (резимеи) са састанака и консултација између представника хришћанства, ислама, хиндуизма, будизма и јудаизма у периоду од 1969. до 1988. године, објављени у књизи Стјуарт Брауна (Stuart E. Brown), под насловом *Сасијанак у вери. Двадесет година хришћанско-муслиманских разговора под њокровијелстивом Светској Савеша Цркава*¹. У овој књизи, он је написао кратак увод, али се не бави анализом ових састанака. Иначе, ту недостају извештаји са састанака у Момбасу (1979) и Танзанији (1989).

¹ Meeting in Faith. Twenty Years of Christian-Muslim Conversations Sponsored by the World Council of Churches. Compiled by Stuart E. Brown. Geneva, WCC Publications, 1989.

Професор Даглас Прат (Douglas Pratt) је написао општу анализу међурелигијског дијалога под покровитељством ССЦ под називом *Светјски Савет Црква у дијалогу са муслиманима: рејросјективна и њросјективна*.² Циљ његовог истраживања је историјски преглед развоја овог дијалога, посебно истицајући проблеме и изазове са којима се суочавају организатори и учесници. Међутим, он је пропустио два састанка која су се одржала у Ајалтоуну (1970) и Бејруту (1977). Поред тога, он није цитирао меморандуме објављене код Брауна за период између 1969. и 1989. године, него се ослонио на неколико докумената из архива ССЦ и других извора.

Књига *Хришћани и муслимани. Активност дијалога Светјског Савета Црква и њихова теолошка основа*³ је вредан истраживачки рад, у коме се може пронаћи хронолошки преглед међурелигијских и хришћанско-муслиманских састанака, као и анализа најважнијих тема из ових консултација. Реч је о докторској тези Јуте Спербер (Jutta Sperber), која је касније објављена, и која може послужити као добар увод за проучавање овог пројекта.

Тематски преглед дијалога

Потреба да се организује међурелигијски дијалог је била примећена од стране појединих представника и сарадника Светског Савета Црква. Они су се посветили припремама тог пројекта у периоду од 1955 до 1969 године, који је назван „Слово Божије и живе вере људи“. На почетним сусретима, организованим само за представнике хришћанства, разматрали су се теолошки и социјални капацитети за предстојећи хришћанско-муслимански дијалог. Ради се о сусретима одржаним у Галиатету (Мађарска) 1956,⁴ у Мадрасу (Индија) 1957,⁵ у Босеу (Швајцарска) 1958,⁶ у Куала Лумпуру (Малазија) 1959,⁷ у Јерусалиму 1960,⁸ у Мадрасу (Индија) 1960⁹ и у Брумани (Либан) 1966.¹⁰ Први сусрет, означен као дијалог, између хришћана и муслимана, у коме су учествовали и представници ССЦ, одржао се у Сели Оак (Велика Британија) 1968.¹¹ Иста тема је остављена као начелни оквир и за први званичан дијалог са представницима ислама одржаном у Картињи (Швајцарска) 1969.¹² Тема наредног дијалога, одржаног у Ајалтоуну (Либан) 1970,¹³ Ци-

² Douglas Pratt. The World Council of Churches in Dialogue with Muslims: Retrospect and Prospect. Islam and Christian-Muslim Relations. January 2009. Vol. 20, No.1, c. 21–42.

³ Jutta Sperber. Christians and Muslims. The Dialogue Activities of the World Council of Churches and their Theological Foundation. Walter de Gruyter — Berlin — New York, 2000.

⁴ 1956, Galyateto, Hungary — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.001/2

⁵ 1957, Madras, India — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.001/2

⁶ 1958, Bossey, Ecumenical Institute — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.001/4

⁷ 1959, Kuala Lumpur, Malaysia — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.001/5

⁸ 1960, Jerusalem — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.001/6

⁹ 1960, Madras, India — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.001/3

¹⁰ Douglas Pratt. The World Council of Churches in Dialogue with Muslims: Retrospect and Prospect. Islam and Christian-Muslim Relations, Vol.20, No.1, January, c. 22.

¹¹ 1968, Selly Oak Colleges. Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.002/3. Документ: John B. Taylor. Selly Oak Colleges. Discussions on Christian-Muslim Dialogue. c. 1–10.

¹² 1969, Cartigny, Switzerland — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.006/1. Документ: World Council of Churches. Commission on Faith and Order. Christian-Muslim Conversations. Summary of the results. Cartigny, March 2–6, 1969, c. 1–3.

¹³ 1970, Ajaltoun, Lebanon — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.004/1. Документ: World Council of Churches. Consultation on “Dialogue Between Men of Living Faiths”. Present Discussions and Future Possibilities. Conversation Between Hindus, Buddhists, Christians and Muslims. Ajaltoun, Lebanon, March 16–25, 1970. Concluding Memorandum. c. 1–19.; Meeting in Faith. Twenty Years of Christian-Muslim Conversations Sponsored by the World Council of Churches. Compiled by Stuart E. Brown. Geneva, WCC Publications, 1989. c. 6–20.

риху (Швајцарска) 1970¹⁴ и Женеви (Швајцарска) 1971,¹⁵ гласи „Дијалог између људи и живих вера“ у оквиру кога су се разматрала многобројна теолошка, историјска и социјална питања.

The keynote of the consultation was the understanding that a full and loyal commitment to one's own faith did not stand in the way of dialogue. On the contrary, it was our faith which was the very basis of, and driving force to, intensification of dialogue and a search for common action between members of different faith in the various localities and situations in which they find themselves neighbours.¹⁶

Заједнички историјски и теолошки елементи су истакнути као основа за међурелигијски дијалог на тему „У потрази за разумевањем и сарадњом: хришћански и муслимански доприноси“ на сусрету у Брумани (Либан), 1972, током кога су се разматрала углавном социјални и политички проблеми, као и теолошки концепт Откровења.¹⁷

Међурелигијски дијалог између хришћанства, јудаизма, ислама, будизма и хиндуизма на тему „Ка светској заједници“ одржан у Коломбу (Шри Ланка) 1974. године представља још једну потврду чињенице да друштвени и политички услови утичу на ток верског и идеолошког дијалога.¹⁸ Солидарност између хришћана и муслимана у међуверским односима, посебно у Африци, је главни предмет дијалога посвећеном теми „Јединство Бога и заједница човечанства: Сарадња између афричких муслимана и хришћана у раду и сведочанству“ одржаног у Акри (Гана), 1974.¹⁹

Овај међурелигијски дијалог је интензивирао са још неколико важних сусрета одржаних у Хонгконгу 1975. године на тему „Муслимани и хришћани у заједници: ка доброј вољи, консултација и заједнички рад у Југоисточној Азији“ током кога је истакнута посебна веза између јудаизма, хришћанства и ислама због припадности једној породици праоца Авраама²⁰, затим у Шамбезију (Швајцарска) 1976. на тему „Хришћанска мисија и Исламски давак“²¹, у Картињи (Швајцарска) 1976. на тему

¹⁴ 1970, Zurich, Switzerland — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.005/4. Документ: Archimandrite Anastasios Yannoulatos. Christian theological approach to other religions in the early and medieval centuries. World Council of Churches. Post-Ajaltoun Consultation, Zurich, May 20–23, 1970. с. 1–13.

¹⁵ 1971, Geneva, Switzerland — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.007/1. Документ: World Council of Churches. Programme on Dialogue with Men of Living Faiths and Ideologies. Christian-Muslim Consultation. December 1–2, 1971, Geneva, Switzerland. Aide Memoire. с. 1–3.

¹⁶ *Также*, с. 2.; *Stuart E. Brown*. с. 7.

¹⁷ 1972, Broumana, Lebanon — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.007/2. Документ: World Council of Churches. In search of understanding and cooperation. Christian and Muslim Contributions. Broumana, Lebanon, July 1972. Memorandum. с. 1–6.; Christian-Muslim Dialogue. Papers presented at the Broumana Consultation, July 1972. Eds. Stanley J. Samartha and John B. Taylor. Geneva, WCC, 1973.

¹⁸ 1974, Colombo, Sri Lanka — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.010 и 4612.011; Towards World Community. Resources and Responsibilities for Living Together. Messages and Memorandum. Multi-lateral Dialogue. (Hindus, Buddhists, Jews, Christians and Muslims). Colombo, Sri Lanka 17–25 April 1974; Dialogue Between Men of Living Faiths. *Stuart E. Brown*. с. 30–48.; Living Faiths and Ultimate Goals. A discussion on the meaning of salvation according to a Hindu, a Buddhist, a Jew, a Christian, a Muslim and a Marxist. Ed. Stanley J. Samartha. Geneva, WCC, 1974.

¹⁹ 1974, Accra, Ghana — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.012/1. Документ: Dr. John B. Taylor. The Unity of God and the Community of Mankind: Co-operation between African Muslims and Christians in work and witness. с.1–6.; The Unity of God and the Community of Mankind: Co-operation between African Muslims and Christians in work and witness. Memorandum. Muslim-Christian Dialogue. University of Ghana — Legon, 17–21, July 1974. World Council of Churches, Geneva, Switzerland. с. 1–13.; *Stuart E. Brown*. с. 49–57.

²⁰ 1975, Hong Kong — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.033/2. Документ: Muslims and Christians in society: Towards good-will, consultation and working together in Southeast Asia. Memorandum. Muslim-Christian Dialogue. Morrison House — Hong Kong, 4–10, January 1975. World Council of Churches, Geneva, Switzerland. с.1–18.

²¹ 1976, Chambses, Switzerland — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.017; *Stuart E. Brown*. с. 73–86.

„Следећи кораци у хришћанско-муслиманском дијалогу“²² у Бејруту (Либан) 1977. на тему „Вера, наука и технологија и будућност човечанства“²³, у Шамбезију (Швајцарска) 1979. на тему „Хришћани и муслимани живе заједно“²⁴, у Момбасу (Кенија) 1979. на тему „Хришћанско присуство и сведочанство у односу према муслиманским суседима“²⁵, у Босеу (Швајцарска) 1980. на тему „Живећи као верујући људи у променљивом друштву“²⁶ и у Коломбу (Шри Ланка) 1982 на тему „Хришћани и муслимани живећи и радећи заједно: етика и пракса хуманитарних и развојних програма“²⁷.

Дијалог између хришћана и муслимана је добио нови подстицај с организовањем нових састанака на регионалном нивоу. То је била добра прилика да се основни принципи овог процеса приближе представницима верских заједница и академских кругова учесницима међурелигијског суживота у њиховим земљама. Први сусрет је одржан у Портно Ново (Африка) 1986. на тему „Религија и одговорност“²⁸ затим у Бали (Индонезија) 1986. на тему „Заједничко напредовање у нови век“²⁹ у Колимбару (Грчка) 1987. на тему „Религија и друштво“³⁰ у Виндзору (САД) 1988. на тему „Изазов плурализма“³¹ и у Танзанији (Африка) 1989. на тему „Религија и живот“³².

Закључак

Почетак хришћанско-муслиманског дијалога под покровитељством ССЦ је обележен међусобним упознавања између учесника, а затим, доктриналним, историјским и социолошким поређењима. Претходили су многобројни састанци између хришћанских теолога, филозофа, историчара и социолога религије који су тражили начин да на теоретски и практичан начин пруже адекватан одговор социјалним и политичким изазовима из тог периода.

У оквиру овог пројекта теолошки елементи нису били занемарени. Неки од учесника су покушали да направе основу за доктринални мост између хришћанства и ислама говорећи о једном Богу, док су други тврдили да и једни и други ве-

²² 1976, Cartigny, Switzerland — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.029/1. Документ: World Council of Churches. Programme Unit on Faith and Witness. Dialogue with People of Living Faiths and Ideologies. Planning meeting for next steps in Christian-Muslim Dialogue. Aide-memoire of meeting held October 19–22, 1976. Cartigny. c. 1–7.; *Stuart E. Brown*. c. 87–96.

²³ 1977, Beirut, Lebanon — Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.029/2. Документи: World Council of Churches. Programme Unit on Faith and Witness. Dialogue with People of Living Faiths and Ideologies. Consultation of Christians and Muslims on Faith, Science and Technology and the Future of Humanity. Beirut, November 14–18, 1977. Memorandum. c. 1–6. и Summary Account of Consultation of Christians and Muslims on “Faith, Science and Technology and the Future of Humanity” c.1–6.; *Stuart E. Brown*. c. 97–103.

²⁴ Douglas Pratt. c. 28.; *Stuart E. Brown*. c. 104–109.

²⁵ Christian Presence and Witness in Relation to Muslim Neighbours. Report of a conference held in Mombasa, Kenya, December 1979. Ed. John B. Taylor. Geneva, WCC, 1981.

²⁶ Christians Meeting Muslims. WCC Papers on 10 years of Christian-Muslim Dialogue. Ed. John B. Taylor. Geneva, WCC, 1977.

²⁷ Douglas Pratt. c. 29.; *Stuart E. Brown*. c. 119–132.

²⁸ Religion et Responsabilité. Rapport du Colloque islamo-chrétien tenu à Porto Novo, RP du Bénin, mars 1986. Geneva, WCC, 1986.

²⁹ Advancing Together Into the Next Century. Our Common Responsibility in Preparing our Peoples for the Industrial Age. Report of the Christian-Muslim Colloquium held at Dhyana Pura, Kuta, Bali, Indonesia, 6–11 December 1986. Geneva, WCC, 1986.

³⁰ Religion and Society. Report of Christian-Muslim Colloquium held at Kolymbari, Crete, 27 September — 1 October 1987. Geneva, WCC, 1987.

³¹ The Challenge of Pluralism. Report of the Christian-Muslim Colloquium held at New Windsor, Maryland, U.S.A. 17–21 March 1988. Geneva, WCC, 1988.

³² Religion and Life. Report of a Christian-Muslim Colloquium held at Usa River, Tanzania, 12–17 June 1989. Geneva, WCC, 1989.

рују у једног и истог Бога. Пуно пута се понављао аргумент да су јевреји, хришћани и муслимани једна духовна породица јер су веру у једног Бога наследили од праоца Авраама. Ипак, њихови ставови су били потпуно различити у вези са открићењем Бога али трудили су се да истакну опште доктриналне црте као што је вера у живот после смрти, последњи суд и васкрсење. Међутим, теолошка дискусија о Светој Тројици, Исусу Христу и Пресветој Богородици је била довољно тешка јер они који су желели да приближе хришћанство и ислам били су ограничени утврђеним учењима да се, примера ради, Христос поштује код муслимана али као један од пророка кога је родила Дјева Марија али не као Богородица. Са друге стране, њихова етичка учења су се показала као позитиван материјал за овај пројекат, јер тадашња религијски утемељена друштва су се суочила са заједничком претњом — секуларизацијом, која је угрозила верске норме понашања и живљења.

Готово сваки хришћанско-муслимански сусрет је био обележен разговорима о опасностима и последицама секуларизације, као и комунизма као безбожног система, који су угрозили не само опстанак религије, него и верских, интерпретираних као здравих, основа живота појединца, а затим породице и друштва. Политика је такође увек била присутна у дискусијама због конфликта током којих се религија провлачила у негативном контексту. Различити теолошки погледи нису окарактерисани ни као основа, ни као оправдање тих сукоба. Упућени су многобројни апели политичким ауторитетима са молбом да се обезбеди мир, а затим околности за слободно испољавање религијских осећања и националних обележја, који су у неким случајевима били веома повезани.

Највише пажње је посвећено свакодневним изазовима у хришћанско-муслиманским односима, тј. социјалним проблемима, који су негативно утицали на суживот и солидарност у различитим регионима света. Из тог разлога, њихов дијалог је био организован на неколико различитих нивоа, локални, регионални и међународни. Циљ је био да се створе услови за толерантан суживот, а затим побољшају добросуседски односи који би били обележени општом сарадњом и међусобним поштовањем.

На крају готово сваког састанка, учесници су предлагали конкретне кораке за постизање дефинисаних циљева. Реализација тих циљева је била одговорност, пре свега, учесника, који су имали задатак да њиховим религијским заједницама пренесу поруке мира, љубави и поштовања од представника са друге стране. Наравно, пошто учесници нису увек били високорангирани религијски и политички представници, онда је и утицај тих састанака био ограничен. На пример, један број учесника су били професори, тако да је њихов утицај био ограничен на универзитете где су предавали.

Треба напоменути да је већина учесника стекла позитивно искуство током тих међурелигијских састанака, што се види на основу њиховог ангажовања у кругу њихових религијских заједница или професионалног домена. Међутим, постојали су примери када би неки од њих остали незадовољни јер њихови погледи не само да су се фундаментално разликовали од других, него нису били спремни да се с поштовањем односе према различитости, која није значила угрожавање сопственог религијског идентитета. Једна од најосетљивијих тема је била мисионарење и прозелитизам.

Дискусија о историји хришћанско-муслиманских односа је такође задавала проблеме учесницима тог дијалога јер многи од њих би се најпре присетили негативних примера, који су бројнији од примера позитивног искуства. Решава-

ње сложених питања у историјској димензији међурелигијских односа је врло тежак задатак, који изискује највише напора јер верски идентитет је заснован на доктриналним учењима али и жртви, која је постала образ живота наредним генерацијама хришћана и муслимана. Из тог разлога, историјска димензија хришћанско-муслиманског дијалога је незаобилазна, чак и ако је дискусија у теолошки оквирима.

У сваком случају, треба нагласити да је ССЦ деловао у контексту социјалних промена, тако да су и резултати међурелигијског дијалога, углавном, били ограничени на период у коме су се имплементирали. Ипак, они су оставили огроман материјал који се још увек може искористити за условно зближавање или побољшање актуелних модела суживота и солидарности између хришћана и муслимана, док је теолошка димензија ограничена тврдим доктриналним разликама. Међутим, развој поменутог процеса зависи од неколико фактора међу којима се убраја и верска образованост хришћана и муслимана што ће утицати на оквир будућег дијалога; да ли ће се узимати у обзир теолошка димензија или ће се разматрати само социјална и политичка питања у њиховим односима.

Библиографија

- Meeting in Faith. Twenty Years of Christian-Muslim Conversations Sponsored by the World Council of Churches. Compiled by Stuart E. Brown. Geneva, WCC Publications, 1989.
- Douglas Pratt. The World Council of Churches in Dialogue with Muslims: Retrospect and Prospect. *Islam and Christian-Muslim Relations*. January 2009. Vol. 20, No.1, с. 21–42.
- Jutta Sperber. Christians and Muslims. The Dialogue Activities of the World Council of Churches and their Theological Foundation. Walter de Gruyter — Berlin — New York, 2000.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.001/2
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.001/4
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.001/5
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.001/6
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.001/3
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.002/3. Документ: John B. Taylor. Selly Oak Colleges. Discussions on Christian-Muslim Dialogue. с. 1–10.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.006/1. Документ: World Council of Churches. Commission on Faith and Order. Christian-Muslim Conversations. Summary of the results. Cartigny, March 2–6, 1969, с. 1–3.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.004/1. Документ: World Council of Churches. Consultation on “Dialogue Between Men of Living Faiths”. Present Discussions and Future Possibilities. Conversation Between Hindus, Buddhists, Christians and Muslims. Ajaltoun, Lebanon, March 16–25, 1970. Concluding Memorandum. с. 1–19.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.005/4. Документ: Archimandrite Anastasios Yannoulatos. Christian theological approach to other religions in the early and medieval centuries. World Council of Churches. Post-Ajaltoun Consultation, Zurich, May 20–23, 1970. с. 1–13.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.007/1. Документ: World Council of Churches. Programme on Dialogue with Men of Living Faiths and Ideologies. Christian-Muslim Consultation. December 1–2, 1971, Geneva, Switzerland. Aide Memoire. с. 1–3.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.007/2. Документ: World Council of Churches. In search of understanding and cooperation. Christian and Muslim Contributions. Broumana, Lebanon, July 1972. Memorandum. с. 1–6.; Christian-Muslim Dialogue. Papers presented at the Broumana Consultation, July 1972. Eds. Stanley J. Samartha and John B. Taylor. Geneva, WCC, 1973.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.010 и 4612.011; Towards World Community. Resources and

- Responsibilities for Living Together. Messages and Memorandum. Multi-lateral Dialogue. (Hindus, Buddhists, Jews, Christians and Muslims). Colombo, Sri Lanka 17–25 April 1974; Dialogue Between Men of Living Faiths. *Stuart E. Brown*. с. 30–48.
- Living Faiths and Ultimate Goals. A discussion on the meaning of salvation according to a Hindu, a Buddhist, a Jew, a Christian, a Muslim and a Marxist. Ed. Stanley J. Samartha. Geneva, WCC, 1974.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.012/1. Документы: Dr. John B. Taylor. The Unity of God and the Community of Mankind: Co-operation between African Muslims and Christians in work and witness. с.1–6.; The Unity of God and the Community of Mankind: Co-operation between African Muslims and Christians in work and witness. Memorandum. Muslim-Christian Dialogue. University of Ghana — Legon, 17–21, July 1974. World Council of Churches, Geneva, Switzerland. с. 1–13.; *Stuart E. Brown*. с. 49–57.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.033/2. Документ: Muslims and Christians in society: Towards good-will, consultation and working together in Southeast Asia. Memorandum. Muslim-Christian Dialogue. Morrison House — Hong Kong, 4–10, January 1975. World Council of Churches, Geneva, Switzerland. с.1–18.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.017.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.029/1. Документ: World Council of Churches. Programme Unit on Faith and Witness. Dialogue with People of Living Faiths and Ideologies. Planning meeting for next steps in Christian-Muslim Dialogue. Aide-memoire of meeting held October 19–22, 1976. Cartigny. с. 1–7.
- Архив ССЦ. Кутија под бројем 4612.029/2. Документы: World Council of Churches. Programme Unit on Faith and Witness. Dialogue with People of Living Faiths and Ideologies. Consultation of Christians and Muslims on Faith, Science and Technology and the Future of Humanity. Beirut, November 14–18, 1977. Memorandum. с. 1–6. и Summary Account of Consultation of Christians and Muslims on “Faith, Science and Technology and the Future of Humanity” с.1–6.
- Christian Presence and Witness in Relation to Muslim Neighbours. Report of a conference held in Mombasa, Kenya, December 1979. Ed. John B. Taylor. Geneva, WCC, 1981.
- Christians Meeting Muslims. WCC Papers on 10 years of Christian-Muslim Dialogue. Ed. John B. Taylor. Geneva, WCC, 1977.
- Religion et Responsabilité. Rapport du Colloque islamo-chrétien tenu à Porto Novo, RP du Bénin, mars 1986. Geneva, WCC, 1986.
- Advancing Together Into the Next Century. Our Common Responsibility in Preparing our Peoples for the Industrial Age. Report of the Christian-Muslim Colloquium held at Dhyana Pura, Kuta, Bali, Indonesia, 6–11 December 1986. Geneva, WCC, 1986.
- Religion and Society. Report of Christian-Muslim Colloquium held at Kolymbari, Crete, 27 September — 1 October 1987. Geneva, WCC, 1987.
- The Challenge of Pluralism. Report of the Christian-Muslim Colloquium held at New Windsor, Maryland, U.S.A. 17–21 March 1988. Geneva, WCC, 1988.
- Religion and Life. Report of a Christian-Muslim Colloquium held at Usa River, Tanzania, 12–17 June 1989. Geneva, WCC, 1989.